

PREPARE
PACIFIC

Fiji

TEKIVUTAKI NA
VEICULA NI KOVIDI-19
KINA MATA TAMATA
VAKA VITI

NA CAVA NA KOVIDI-19?
Updated 25th June, 2021

NA CAVA NA KOVIDI-19?

Updated 25th June, 2021

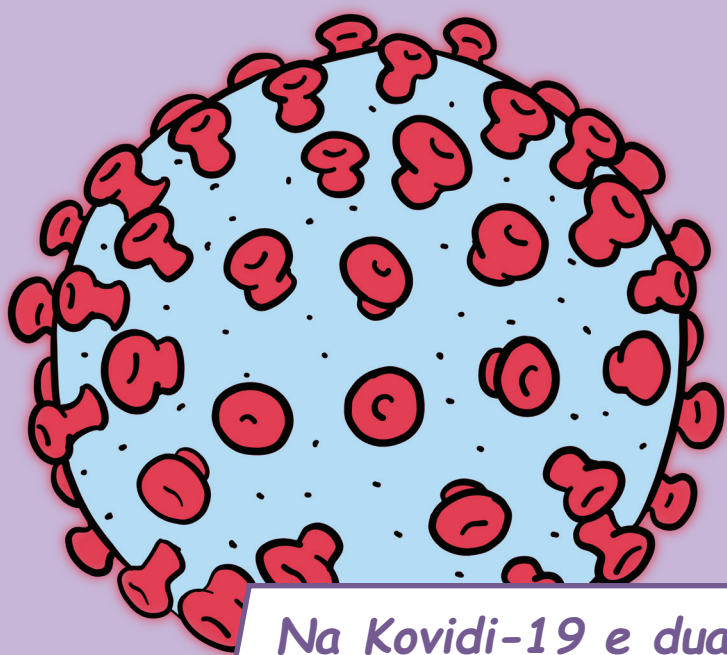
- **Na Kovidī-19 e dua na mate taka vou ka rawa ni vakavuna me tauvimate bibi na tamata.**
- **E wili o koya ena matavuvale levu ni manumanu ni mate (coronaviruses) ka dau vakavuna na veimate veitakavi e so me vaka na mate ni batabata.**
- **E sega ni matata vinaka se vu mai vei na manumanau ni mate oqo ia e kilai deivaki ni a kune na i matai ni tauvimate ena vula o Tiseba ni 2019 mai Wuhan China.**
- **Kovidī-19 e vosa vakalekalekataki ni coronavirus disease 2019.**

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

NA CAVA NA KOVIDI-19?

Na Kovid-19 e dua
na mate taka vou

Rawa ni vakavuna me
tauvimate bibi sara na
tamata

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

PREPARE
PACIFIC

- **Baleta ni ka vou na manumanu ni mate veitakavi oqo, ka se toso tikoga na kena vakadikevi.**
- **Mai na sivia na 176 na milioni era sa tauvi ira ka volai e vuravura e da sa vulica ni mate taka bibi sara baleta:**
 - **E sa vakaleqai kina na nodra bula e sivia na 3 na milioni na tamata e vuravura.**
 - **E rawa ni vakavu leqa vei ira e tauvi ira tiko e dua na mate bibi me vaka na mate ni suka, cegu oca, kenisa, se na mate ni yate vuso, ivi kei na yate.**
 - **E rawa ni ra tauvimate bibi sara mai na Kovid-19 o ira na i noda i taba qase sara.**

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

NA CAVA E BIBI KINA NA KOVIDI-19

*E sivia na 176 na
milioni era sa tauvi ira
ka tabaki e vuravura*

COVID-19
DEATH

*E sa vakaleqai kina na
nodra bula e sivia na 3
na milioni na tamata e
vuravura*

*E rawa ni ra
tauvimate bibi sara
mai na Kovidi19 o
ira na i noda i taba
qase sara*

PREPARE
PACIFIC

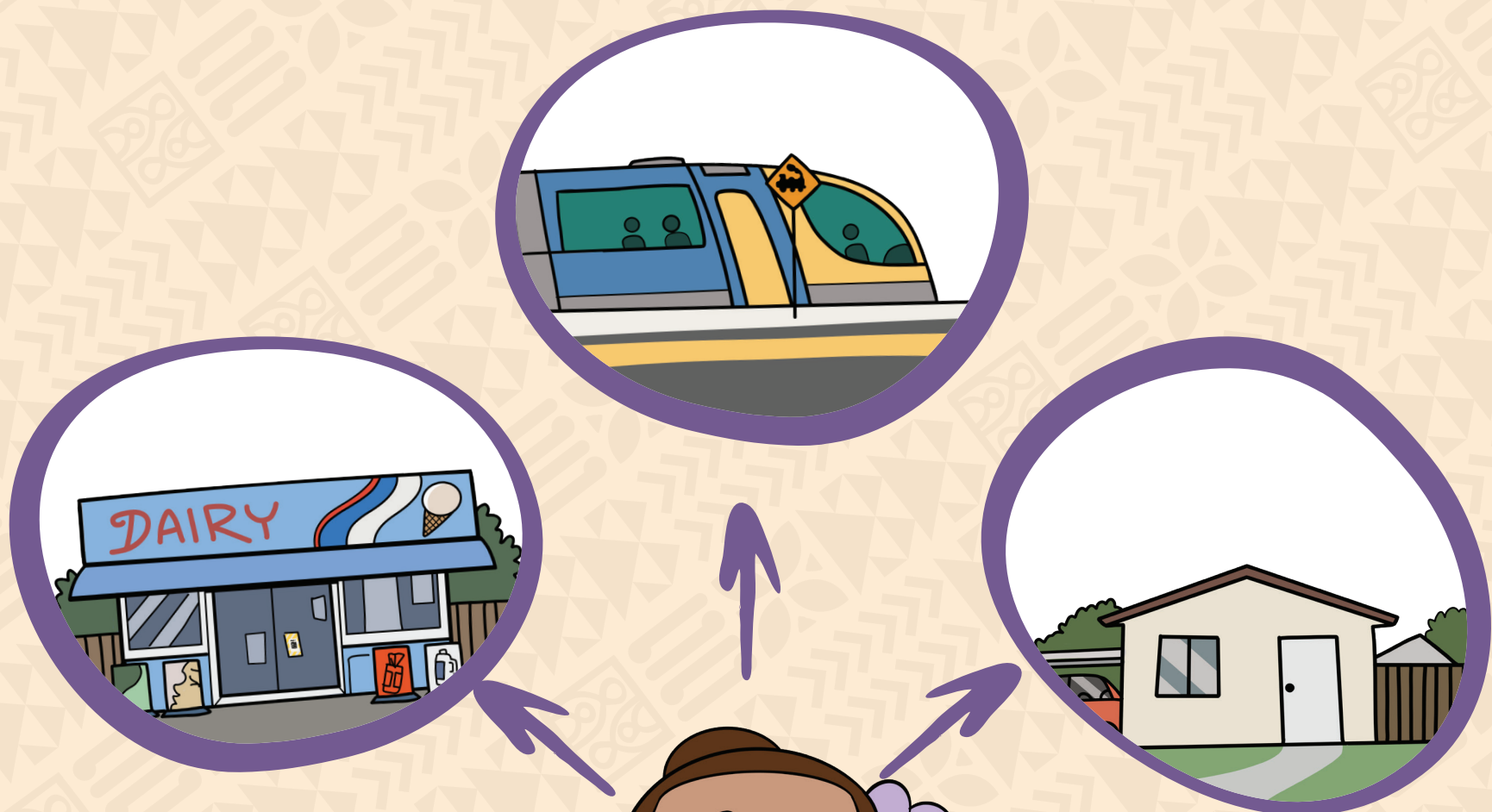
- E dua tale na vuna e bibi kina na Kovid-19 o ya ni rawa ni da na vakadewa vei ira tale na so ka da sega madaga ni kila ni tiko vei keda na mate.
- Na gauna sa veitauvi kina ena noda i tikotiko raraba na Kovid-19 e sa dredre na kena tagavi me vaka ni mate veitakavi.
- E na rawa ni tauvi iko tiko na mate ia e sega ni laurai vei iko na kena i vakatakilakila. E okati me rawa ni vakadewa mate e dua me 48 na auwa ni bera.ni laurai vei ira na veivatakilakila ni mate (oqo e vakatokai asymptomatic ena vosa vakavavalagi) ia e rawa ni ra vakadewava na manumanu ni mate.
- E na gauna o qai kila kina ni tiko vei iko na manumanu ni mate o sa na rawa ni vakadewataka oti vei ira o ni cakacaka vata, lewe ni lotu vata, qito vata , ka vakabibi vei ira na nomu matavuvale. O ira madaga e ra vakayagataka vata kei iko na sitoa ni gunu coffee se o ira o ni vodo basi vata se o ni volivoli vata e na sitoa e rawa ni ra tauvi mate talega.
- O ira madaga e ra vakayagataka vata kei iko na sitoa ni gunu coffee se o ira o ni vodo basi vata se o ni volivoli vata e na sitoa e rawa ni ra tauvi mate talega.

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

NA CAVA E BIBI KINA NA KOVIDI-19

*E rawarawa sara na
kena tete na Kovidi-19
ni gauna sana tara kina
na noda i jikojiko se vei
korokoro kana dredre
talega na kena tarovi*

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

PREPARE
PACIFIC

- **E rawa ni tauvi keda kece na mate qo–yabaki ni bula raraba, turaga kei na marama, se mata tamata cava ga.**
- **E Niusiladi na Kovid-19 e curuma mai na noda vanua e na i curucuru ni vanua ka vakavuna me na tauvi ira vakarawarawa na cakacaka kina na mate.**
- **E vuqa vei ira na mata tamata vaka–Pasifika era cakacaka ena i curucuru ni vanua, ena yatu e liu ni tabana ni bula kei na veitaba ni cakacaka bibi tale eso.**
- **E vuqa vei ira na mata tamata vaka–Pasifika era cakacaka ena i curucuru ni vanua, ena yatu e liu ni tabana ni bula, se e na veitaba ni cakacaka bibi tale eso ka rawa ni vakavuna me tauvi keda kina vakarawarawa na mata tamata vaka–Pasifika na mate na Kovid-19. E rui ka bibi sara me da vakauqeti ira na noda me ra vulica na yaga ni cula ka me ra cula baleta ni tiko na leqaleqataki oqo.**

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

Rawa ni vakaleqai na mata tamata vaka-Pasifika

Together
protecting
Aotearoa

E rui ka bibi sara me da
vakaugeti ira na noda me
ra vulica na yaga ni cula
ka me ra cula baleta ni
tiko na leqaleqataki ogo

PREPARE
PACIFIC

- **Na yagoda e buli mai na sela bulabula.**
- **Ni curuma na yagomu na manumanu ni mate e curuma sara na sela ka qai laki bulia tale e dua na vakatautauvata ni manumanu ni mate ka vakavica tale me robota na yagomu taucoko.**
- **E kabita sara na nomu sela bulabula, vakabibi na sela ni nomu yate vuso, ka vakavuna me na dredre na nomu cegu.**
- **O ya na vuna e na rawa ni vakavuleqa sara na mate qo vei ira sa tauvi ira rawa tiko e so na mate bibi me vaka na mate ni suka, mate ni uto, cegu oca, kenisa, mate ni yate vuso, ivi kei na yate.**

Last updated: 25th June, 2021

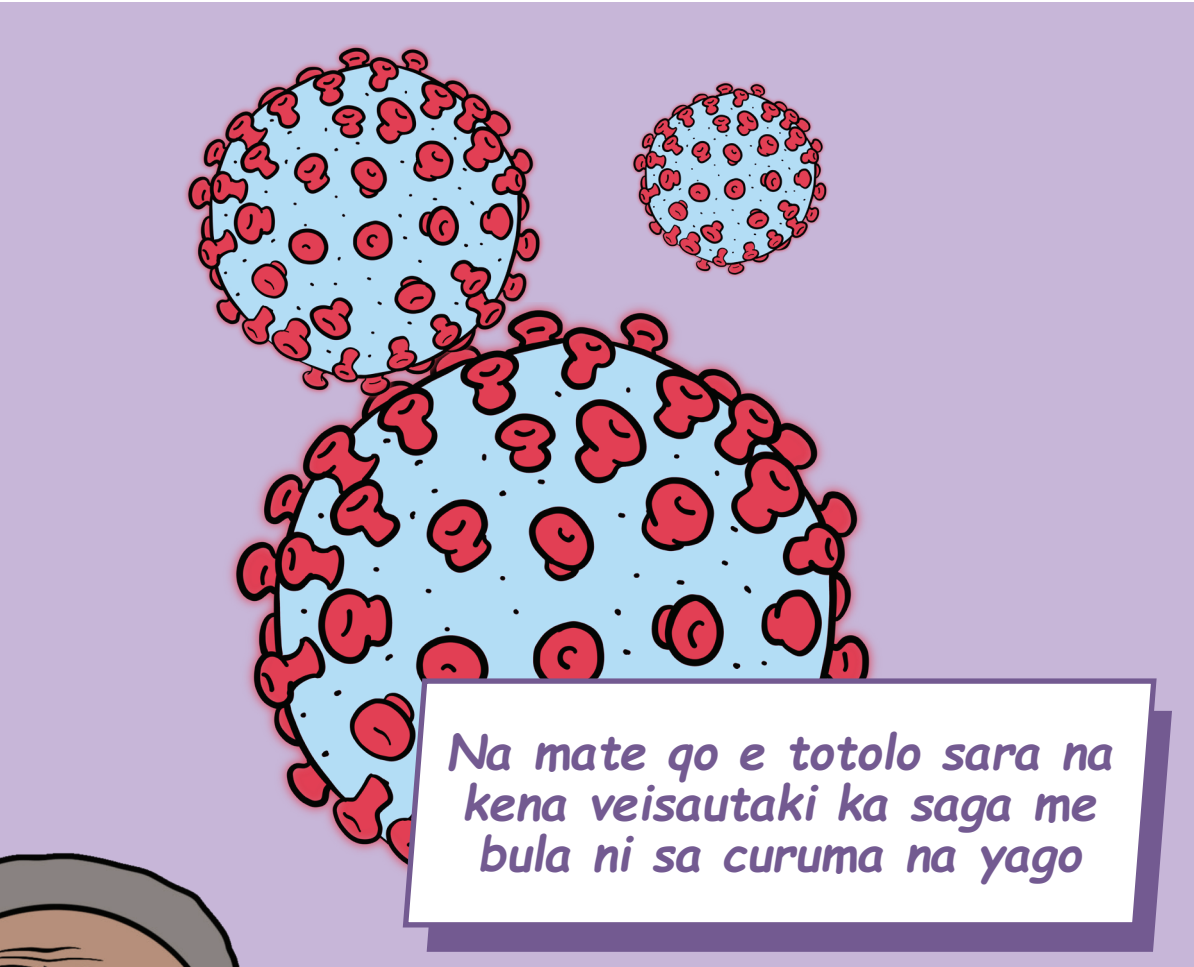
FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

NA CAVA E CAKAVA NA KOVIDI-19 KI NA YAGO

Na mate qo e rawarawa
na kena tara na vei tiki
ni yago bulabulav

Na mate qo e totolo sara na
kena veisautaki ka saga me
bula ni sa curuma na yago

Na mate qo e
rawarawa na vakavu
leqa vei ira na noda sa
tauvi mate rawa jiko

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

PREPARE
PACIFIC

- **Na Kovid-19 e veidewavi ni dua e vu se suru o koya e tiko vua na mate, ka ra qai ceguva na tiko volekati koya na mataniwai somidi sega ni laurai.**
- **E rawa talega ni tauvi iko na mate mai na nomu tara na dela ni vanua e tara e dua e tauvimate ka ko qai tara na matamu, ucumu, se na gusumu.**

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

E VEIDEWAVI VAKACAVA NA KOVIDI-19

Na Kovid-19 e veidewavi
ni dua e vu se suru o kaya
e tiko vua na mate, ka ra
qai ceguva na tiko volekati
koya na mataniwai somidi
sega ni laurai

PREPARE
PACIFIC

- **E vuqa na i vakatakilakila mo na qaqarauni kina:**
 - **Katakata**
 - **Vuvu**
 - **Leka ni cegu**
 - **Wawale ni yago**
 - **Batabata, ka sala vata kei na sautaninini ena so na gauna**
 - **Momosi ni yago**
 - **Mosi ni ulu**
 - **Mosi ni tilotilo**
 - **Bi se vakawai na ucu**
 - **Sega na i kanakana ni kakana**
 - **Yali na i boiboi**
 - **Lualua**
 - **Coka ni kete**
- **E rawa ni tauvi keda kece na Kovid-19, ia o ira e sa tauvi ira rawa tiko na veimate bibi eso kei ira na i taba qase sara e rawa me ra na tauvimate bibi sara ke tauvi ira na Kovid-19.**

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

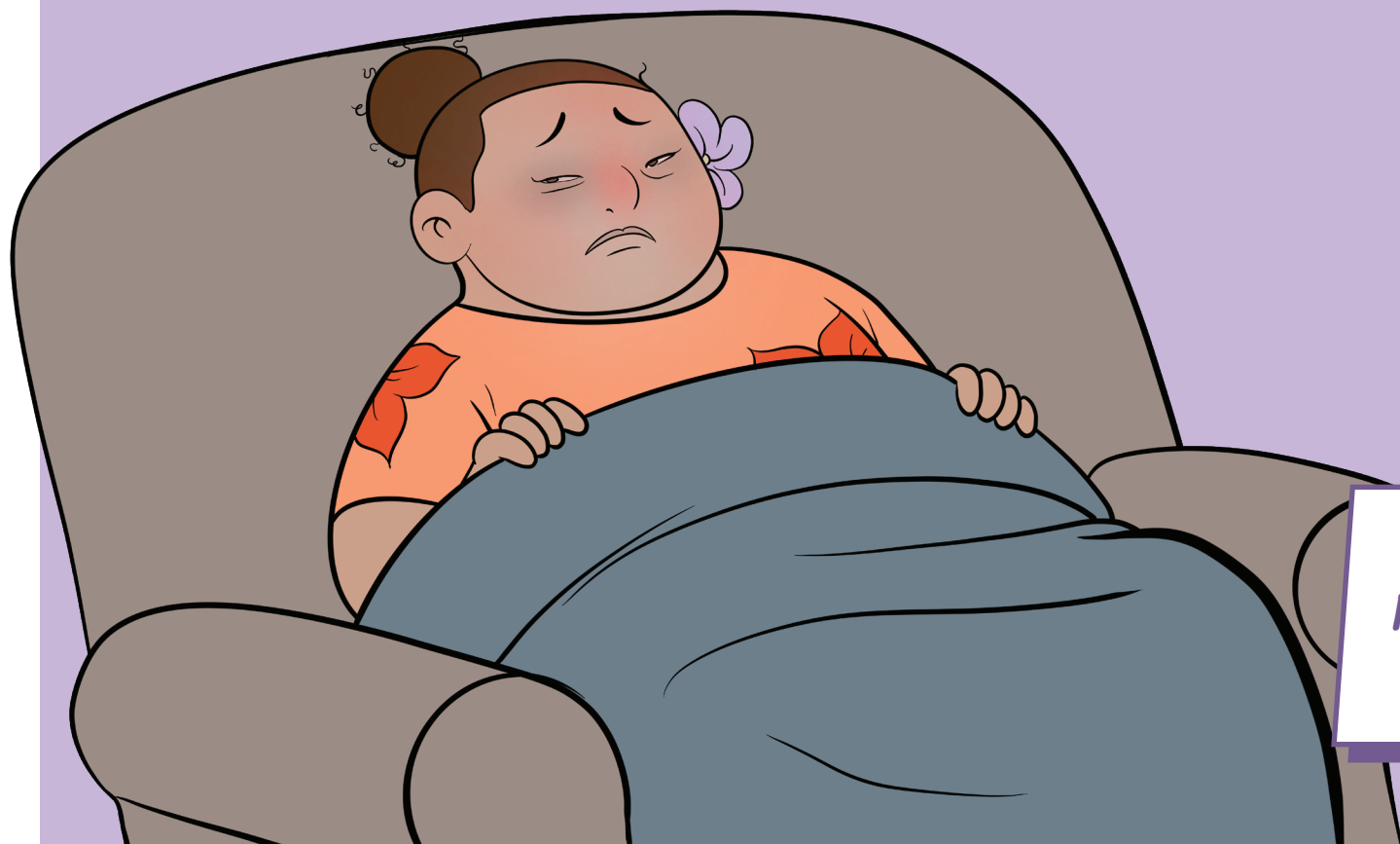

NA I VAKATAKILAKILA NI MATE

E rawa ni ra tauvimate bibi sara mai na Kovidi-19 o ira na i noda i taba qase sara

Vuvu

Batabata, ka sala vata kei na sautaninini ena so na gauna, mosi ni ulu

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

PREPARE
PACIFIC

- Me vaka ni via tautauvata na i vakatakilakila kei na mate ni batabata vata kei na flu, na gaunisala duadua ga o na kila kina ni tauvi iko tiko na Kovid-19 o ya me na laki vakadikevi na sabolo ni yagomu.
- Kevaka e tiko vei iko na i vakatakilakila se ko tauvimate, mo veitaratara yani ka taro i vakasala vua na nomu vuniwai se na Healthline ena naba 0800 358 54 53
- Qirita na nomudou vuniwai ni vuvale (GP) me tauri na sabolo ni yagomu. E sega ni lavaki e dua na ka vakailavo mo kaya ni via dikevi ga na sabolo ni yagomu. Kevaka e ososo na nomudou vuniwai, e na vakatura vei iko o koya e dua tale na vanua ni veivakadikevi o rawa ni gole kina.
- .E vuqa tale na tabana ni vakadikevi ni Kovid-19 o rawa ni na gole kina: <https://Kovid19.govt.nz/health-and-wellbeing/Kovid-19/Kovid-19-testing/community-testing-centres/>

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

VAKADIKEVI NI SABOLO NI YAGOMU

*E vuqa tale na tabana ni
vakadikevi ni Kovid-19 o
rawa ni na gole kina*

PREPARE
PACIFIC

- **Nanuma mo tiko vakadua e vale kevaka o tauvimate.**
- **Mo tiko ga e vale ka mo kua ni veimaliwai kei dua kevaka e rawa me yacova ni san a Iesu main a macala ni vakadidike ka sega ni kune vei iko na mate.**
- **Kevaka sa kune vei iko na mate e ratou na veitaratara yani vei iko na I vakalesilesi main a tabana ni bula me ratou na tukuna vei iko na ka mo cakava.**

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

TIKO VAKADUA E VALE

Nanuma mo tiko
vakadua e vale kevaka
o tauvimate

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

PREPARE
PACIFIC

- **E sega ni dodonu me ra solia na veivakadonui nai liuliu vakacakacaka vei ira na daucakacaka me ra mai cakacaka kevaka e tiko vei ira na i vakatakilakila ni Kovid-19, ka vaka kina vei ira e dodonu me ra tiko vakatikitiki tani.**
- **Kevaka e sa vakaroti iko na tabana ni bula mo tiko vakatikitiki tani mo waraka tiko na macala ni dikevi ni sabolo ni yagomu, e dodonu me raica na nomu I liuliu vakacakacaka ken a rawa ni ko cakacaka mai vale (ka mera saumi iko vakadodonu kevaka ena rawa).**
- **Kevaka o na sega ni rawa ni cakacaka mai vale ni o waraka tiko na macala ni dikevi na sabolo ni yagomu, e rawa ni na vukei iko na nomu I liuliu vakacakacaka me taroga na Short-Term Absence Payment (STAP) or the Kovid-19 Leave Support Scheme. Oqo e baleti ira era sega ni rawa ni cakacaka mai vale ena vuku ni Kovid-19.**

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

LIVI NI TAUVIMATE

*Kevaka e sa vakaroti iko
na tabana ni bula mo tiko
vakatikitiki tani mo waraka
tiko na macala ni dikevi ni
sabolo ni yagomu, e dodonu
me raica na nomu I liuliu
vakacakacaka kena rawa ni
ko cakacaka mai vale (ka
me ra saumi iko vakadodonu
kevaka ena rawa)*

PREPARE
PACIFIC

- Me vaka ni mate veidewavi na manumanu ni mate qo, e rawa ni sega ni kila e dua ni sa vakadewataka tiko na mate vei ira tale na so.
- Me vaka ni sega ni laurai taumada na i vakatakilakila ni mate, sa bibi kina mo na toqa tiko na veivanua o lako kina kei ira o ni vaimaliwai vata.
- E rawa ni ko na ucuna mai na Kovid Tracer App mai na Apple se Google App stores.
- E lavaki mai na veibisini kei na taba ni cakacaka kece e Niusiladi me tiko vei ira na matanivola mo na vakatakilai iko kina ni ko sikova na veivanua o ya.
- E bibi mo na scan ena veivanua kece sara ko lako kina me vaka e koronivuli se sitoa ni volivoli.

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

KATONI NA VEITOSOYAKI KEI NA VEITARATARA

*Me vaka ni sega ni
laurai taumada na
i vakatakilakila ni
mate, sa bibi kina
mo na toqa tiko
na veivanua o lako
kina kei ira o ni
vaimaliwai vata*

*Sa kerei moni vakayagataka na tabana ni
veitaratara NZ Kovid Tracer App mai na
Apple se Google App stores*

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

PREPARE
PACIFIC

- **Kevaka e sega na nomu smartphone mo ucuna kina na Tracer app, e rawa ni ko toqa ga ena peni kei na pepa na vanua ko lako kina kei ira o ni veimaliwai vata.**
- **Nanuma mo toqa na tiki ni siga, gauna na vanua kei ira drau veimaliwai vata.**

Last updated: 25th June, 2021

FOR MORE INFORMATION CONTACT
HEALTHLINE 0800 358 5453
www.preparepacific.nz

KATONI NA VEITOSOYAKI KEI NA VEITARATARA

Kevaka e sega na nomu talevoni mo vakayagataka kina na tabana ni veitaratara na NZ Kovid Tracer App, e rawa saraga ni ko toga ga ena peni kei na pepa na vanua ko lako kina kei ira o ni veimaliwai vata

PREPARE
PACIFIC

KE DUA NOMUNI VAKATATARO
Veitaratara vua na nomu vuniwai se GP
Healthline ena naba **0800 358 5453**

Prepare Pacific website **www.preparepacific.nz**

Kovidi 19 vaccines website:
**[www.Kovidi19.govt.nz/health-and-wellbeing
/Kovidi-19-vaccines](http://www.Kovidi19.govt.nz/health-and-wellbeing/Kovidi-19-vaccines)**

**This Resource was developed based on
the latest information available:
Updated 25th June, 2021**

PREPARE
PACIFIC

